

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ ПАРАДИГМИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІВ ЯК ВЕКТОРУ БЕЗПЕРЕРВНОГО ПРОЦЕСУ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ

О.О. САМСОНОВА

Україна, м. Запоріжжя, КЗ «Запорізький обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти» ЗОР

Основні стратегічні напрями розвитку післядипломної педагогічної освіти, зокрема її підсистеми – підвищення кваліфікації вчителів, – це: послідовна інтеграція в європейський освітній простір; досягнення збалансованості між попитом і пропозицією фахівців на ринку праці; постійна робота з науково-педагогічними та педагогічними працівниками; можливості впровадження нових концепцій і технологій; суттєве поліпшення науково-методичного забезпечення процесу навчання. На їх реалізацію спрямована робота інститутів післядипломної педагогічної освіти, які у своїй діяльності керуються Конституцією України, Законами України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про загальну середню освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про мови», Державною програмою «Вчитель», Національною доктриною розвитку освіти в Україні тощо.

Післядипломна освіта навчання дорослих може бути ефективною тоді, коли вона буде навчати відповідно до потреб суспільства і конкретного громадянина. Її сутність визначено Законом України „Про вищу освіту (ст.10): «Післядипломна освіта – спеціалізоване вдосконалення освіти та професійної підготовки особи шляхом поглиблення, розширення й оновлення її професійних знань, умінь і навичок або отримання іншої спеціальності на основі здобутого раніше освітньо-кваліфікаційного рівня та практичного досвіду» [2, с. 65]. Крім зазначеного, нерідко використовується термін «післядипломна підготовка» – підвищення кваліфікації, перепідготовка кадрів, стажування, клінічна ординатура, інтернатура тощо на базі освітньо-професійної програми підготовки кваліфікованого робітника, молодшого спеціаліста, бакалавра, спеціаліста чи магістра [3, с. 245], який ототожнюється з терміном «післядипломна освіта».

У Положенні про післядипломну освіту України зазначається, що до її складових відносяться: перепідготовка кадрів; спеціалізація, розширення профілю

(підвищення кваліфікації), стажування, клінічна ординатура [4, с. 3], які тісно взаємопов'язані, й поєднані загальною метою: підвищення якості фахової підготовки відповідно до вимог суспільно-економічного та науково-технічного прогресу. Кожна складова має свої особливості й може функціонувати окремо і в різних структурах.

Розглянемо одну із підсистем післядипломної педагогічної освіти – систему підвищення кваліфікації.

Кваліфікація (від лат. *qualis* – який за якістю та *facio* – роблю) – рівень професійної підготовки працівника; наявність у нього знань, умінь, навичок, потрібних для виконання певного виду роботи [1, с. 137]. За Н.Г. Протасовою, під кваліфікацією розуміється якісний рівень підготовленості фахівця до функціональної діяльності [5, с. 15].

У науково-методичній літературі зустрічаємо поняття: «підвищення кваліфікації», «розширення профілю», «система підвищення кваліфікації педагога», «процес підвищення кваліфікації педагога», які мають відмінності щодо їх змістової суті.

У словнику за редакцією С.У. Гончаренка «підвищення кваліфікації» визначено як систему заходів з розширення наукового і педагогічного світогляду працівників народної освіти, вдосконалення їхньої практичної діяльності [6, с. 243]. На думку Л.Д. Покросної, «підвищення кваліфікації» є процесом здобуття додаткових знань з базового фаху й удосконалення фахових умінь на підставі осмислення власної діяльності та співвіднесення її результатів із запитами сучасного соціуму. Останнім часом під терміном «підвищення кваліфікації» мається на увазі «розширення профілю», тобто набуття особою здатності виконувати додаткові завдання та обов'язки в межах спеціальності [5, с. 7]. На погляд автора, нині вже недостатньо здобувати лише додаткові знання з базового фаху. Будь-який обсяг додаткових знань може залишитися мертвим вантажем, а то й просто застарілим, якщо не навчити, наприклад, педагога користуватися цими знаннями і самому їх здобувати.

Нові соціально-економічні умови вимагають створення на новій філософській основі систему підвищення кваліфікації педагогів, яку визначають як упорядковану сукупність закладів та організацій (інститути удосконалення вчителів, факультети підвищення кваліфікації організаторів народної освіти, рай(міськ) методкабінети, районні, міжшкільні та шкільні методичні об'єднання тощо), метою яких є неперервне вдосконалення теоретичної підготовки, професійної майстерності, розширення

культурного кругозору різної категорії освітян, використання і впровадження досягнень педагогічної науки, передового педагогічного досвіду.

Процес підвищення кваліфікації педагога визначають як неперервний висхідний ріст його професійних знань, що передбачає, по-перше, – нагромадження філософських, економічних, соціокультурних, психолого-педагогічних знань, знань методології та методики викладання предмета; по-друге, – розвиток майстерності передачі знань учням; по-третє, – досягнення компетентності у формуванні в учнів готовності до продуктивного розв’язання дидактичних завдань [1, с. 11].

В сучасній педагогіці зазначається ціла низка проблем у системі підвищення кваліфікації освітян, що є досі невирішеними. Під проблемою мається на увазі думка, яка фіксує визначені труднощі і виражена у формі запитання, на яке немає однозначної відповіді. Отже, в якості джерела конкретної проблеми виступають протиріччя між станом у реальній практиці і вимогами, які висуває педагогічна наука.

На думку В.В. Пашкова, для вирішення проблем підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, їх адаптації до швидко змінюваних умов, оперативної актуалізації їх знань, вмінь та навичок необхідно:

- створити нормативно-правову базу – комплекс документів, що визначає правове поле, на якому реальною стала б можливість отримати базові знання, вміння і навички;

- переорієнтувати наукові дослідження таким чином, щоб їх результати стали надбанням практиків і споживачів якомога швидше, тобто вже на рівні ідей, гіпотез, передбачень, проміжних висновків тощо;

- ввести спеціальну технологію підготовки і відбору викладачів, здатних працювати з дорослою і освіченою аудиторією, коригувати і нарощувати нові знання та адаптувати слухачів до роботи в нових умовах;

- закласти основи і розвивати спеціалізовані виробництва та розробки матеріально-технічних і дидактичних засобів навчання, що розширили б можливості самоосвіти, наочності та інших засобів викладання, збільшували б спрямованість навчання.

Можна зробити висновок, що оцінка новизни та перетворюючого впливу підвищення кваліфікації педагогів може бути лише умовною, представленою як в об’єктивному, так і в суб’єктивному судженні. Ці судження не знаходяться в протиріччі один з одним, оскільки, по суті, творча природа чинної системи не змінюється від того, чи відкриває слухач щось нове для себе.

На погляд автора, можна сформулювати характерні особливості, притаманні слухачам курсів підвищення кваліфікації: усвідомлення педагогом себе співтворцем навчального процесу; сприйняття викладача співавтором у творчому процесі навчання; опора на знання та психолого-педагогічні закономірності навчання; розвиток власного творчого потенціалу; плановість педагогічної творчості; управління педагогічною творчістю у міжкурсовий період.

Процес навчання в системі підвищення кваліфікації педагогів спрямований на здійснення таких цілей:

- задоволення інтересів фахівців у постійному підвищенні їх професійного, загальноосвітнього та загальнокультурного рівнів;
- соціального захисту фахівців шляхом підвищення кваліфікації та одержання нової спеціальності на основі наявного освітнього рівня, досвіду практичної діяльності і кон'юнктури ринку праці;
- забезпечення потреб суспільства у висококваліфікованих конкурентоспроможних і духовно багатих фахівцях;
- створення інтелектуальної еліти нації;
- стимулювання наукового пошуку і впровадження досягнень вітчизняної та зарубіжної науки в практику діяльності;
- визначення перспективних шляхів розвитку і підвищення ефективності освітньої галузі на основі глибокого аналізу існуючої практики та прогнозування розробок.

Література:

1. Багаева И.Д. Профессионализм педагогической деятельности и основы его формирования у будущего учителя: Дис. ... докт. пед. наук: 13.00.01. – Усть-Каменогорск, 1991. – 21с.
2. Закон України «Про вищу освіту» від 17 січня 2002 р. № 2984-III // Збірник основних нормативних актів про вищу освіту, наукову діяльність, підготовку та атестацію наукових кадрів. – Харків: Гриф, 2003. – 65с.
3. Концепція розвитку післядипломної освіти в Україні. – К.: Вид.-ред. центр ЦППО АПН України, 2002. – 49с.
4. Положення про післядипломну освіту в Україні. – К.: ЦППО АПН України, 2002. – С. 3.
5. Протасова Н.Г. Гуманізація післядипломної освіти педагогів. – К.: АТЗТ „Експрес-об'ява”, 1998. – 176с.
6. Професійна освіта: Словник: Навч. посіб. /Уклад. С.У. Гончаренко та ін.; За ред. Н.Г. Ничкало: – К.: Вища шк., 2000. – 183с.